

Hälsoundersökningar och hälsorådgivning för arbetslösa inom social- och hälsovården med fokus på arbets-, funktions- och sysselsättningsförmågan

Brevet är avsett för välfärdsområdets ledande tjänsteinnehavare som ansvarar för att ordna hälsoundersökningar för arbetslösa samt för de yrkespersoner och specialister som utför hälsoundersökningarna.

Brevet ska stödja välfärdsområdena

- vid genomförandet av hälsoundersökningar och hälsorådgivning för arbetslösa
- vid bedömningen och främjandet av arbets- och funktionsförmågan i anslutning till dessa
- i det multiprofessionella samarbetet med arbets- och näringstjänsterna och FPA.

Syftet är att öka identifieringen av arbetslösas behov av hälsoundersökning, främja ett kundorienterat perspektiv i genomförandet och förbättra verksamhetens kvalitet och effektivitet.

Arbets- och funktionsförmågan hos arbetslösa främjas i olika skeden av arbetslösheten

Arbets- och funktionsförmågan hos arbetslösa främjas och kartläggs enligt kundens behov i olika skeden av arbetslösheten: i fråga om dem som kommer att bli arbetslösa inom företagshälsovården, under arbetslösheten inom primärhälsovården och vid behov inom den specialiserade sjukvården samt inom socialvårdens sysselsättningsfrämjande service. Även arbets- och näringstjänsternas experter och yrkespersonerna inom socialvårdens sysselsättningsfrämjande service har en viktig roll när det gäller att hänvisa arbetslösa till de tjänster de behöver. Alla arbetslösa har olika livssituationer och servicebehov och alla är inte kunder inom arbets- och näringstjänsterna. Därför är det viktigt att behovet av hälsoundersökningar identifieras i så bred omfattning som möjligt även inom de övriga social- och hälsovårdstjänsterna.

Arbetsgivaren har skyldighet att för arbetstagare som uppsägs på ekonomiska och produktionsmässiga grunder ordna företagshälsovård under sex månader från det att skyldigheten att arbeta upphör. När anställningen upphör bedömer företagshälsovården vid behov den arbetslösa personens arbets- och funktionsförmåga och utarbetar tillsammans med kunden en plan för bevarande av arbetsförmågan och hänvisar vid behov kunden till välfärdsområdets service.

Välfärdsområdet har till uppgift att ordna hälsoundersökningar för arbetslösa

Enligt 13 § i hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ska välfärdsområdet se till att sådana hälsoundersökningar genomförs som behövs för att bevaka och främja välfärdsområdesinvånarnas hälsa och välfärd. Hälsorådgivningen och hälsoundersökningarna ska bidra till att främja arbets- och funktionsförmågan och förebygga sjukdomar samt främja psykisk hälsa och livskompetens. Hälsoundersökningar och hälsorådgivning ska också ordnas för unga personer och personer i arbetsför ålder som faller utanför studerande- eller företagshälsovården. Hälsorådgivningen och hälsoundersökningarna ska bilda en funktionell helhet tillsammans med välfärdsområdets övriga service.

Arbetslösa har ofta fler hälsoproblem än de som är i arbetslivet. Många hälsorisker ökar om arbetslösheten blir långvarig. Många arbetslösa och andra som står utanför arbetslivet har

behov av tjänster som främjar hälsan och arbetsförmågan. Om sjukdomar, funktionsnedsättningar och rehabiliteringsbehov hos arbetslösa inte identifieras, ökar risken för utslagning från arbetsmarknaden.

Hälsoundersökningen är frivillig och avgiftsfri för kunden. Man kan söka sig till en hälsoundersökning oberoende av hur länge arbetslösheten varat. Valfärdsområdet ansvarar för att ordna hälsoundersökningar.

Hälsoundersökningar är inte som en enskild och separat åtgärd en tillräcklig metod för att bedöma arbetsförmågan och rehabiliteringsbehovet (Kerätär 2016, Romppainen 2014). Hälsoundersökningen är dock ett bra instrument för att främja hälsan och förebygga nedsatt arbets- och funktionsförmåga. Den är även en viktig del av den sektorsövergripande servicekedjan för bedömning av och stöd för arbetsförmågan. Valfungerande tjänster som stöder arbetsförmågan främjar livskraften och sysselsättningen i området och rätten till likvärdig service. Med tjänster som stöder arbetsförmågan avses de tjänster inom social- och hälsovården, företagshälsovården, rehabiliteringen samt de tjänster som tillhandahålls av Arbetskraftsmyndigheterna och FPA som främjar arbetsföra personers arbets- och funktionsförmåga, sysselsättningsförmåga och sysselsättning.

Hälsoundersökning och hälsorådgivning för arbetslösa

Med hälsoundersökning för arbetslösa avses sådan undersökning av hälsotillståndet och arbets- och funktionsförmågan som utförs genom kliniska undersökningar eller andra ändamålsenliga och tillförlitliga metoder och sådan utredning av hälsotillståndet som utförs i hälsofrämjande syfte. Den hälsovårdare som utför hälsoundersökningen för arbetslösa kartlägger, vid behov med en läkare, kundens arbets- och funktionsförmåga och bedömer behovet av rehabilitering samt ger respons om detta till kunden och vid behov även till den myndighet som hänvisat kunden till hälsoundersökning.

Hälsoundersökningens syfte är att hjälpa kunden att identifiera de faktorer som påverkar hälsan och arbets- och funktionsförmågan och att tillsammans med kunden kartlägga möjligheterna att göra hälsofrämjande val. Därtill bedöms och stöds den arbetslösas hälsa och välfärd, utreds de faktorer och sjukdomar som påverkar arbets- och funktionsförmågan och hänvisas kunden vid behov till en bedömning av arbets- och funktionsförmågan och rehabiliteringsbehovet. Vid behov hänvisas kunden till de övriga social-, hälsovårds- och rehabiliteringstjänsterna.

Förmåner vid arbetsförmåga hos arbetslösa

Efter att hälsovårdaren har gjort en hälsoundersökning gör läkaren vid behov en bedömning av arbetsförmågan och rehabiliteringsbehovet samt ger ett utlåtande som behövs för ansökan av förmån för yrkesinriktad rehabilitering eller arbetsförmåga.

De förmåner som tryggar utkomsten i anslutning till arbetsförmåga och arbetsförmåga är

- sjukdagpenning
- rehabiliteringspenning
- partiellt rehabiliteringsstöd/delinvaldpension
- rehabiliteringsstöd/invalidpension/sjukpension
- arbetslivspension.

Den arbetslösas arbetsförmåga bedöms i huvudsak i förhållande till det arbete som personen haft före arbetslösheten och till därmed nära jämförbart arbete. Arbetsförmågan hos en kund som varit arbetslös en lång tid bedöms även i förhållande till annat arbete som kan anses vara sedvanligt eller därmed jämförbart arbete med beaktande av kundens utbildning, yrkeskunskap och arbetshistoria.

För att få sociala förmåner och vissa arbets- och näringstjänster förutsätts att en sjukdom, ett lyte eller en kroppsskada konstateras som begränsar arbets- och funktionsförmågan, samtidigt som främjandet av arbetsförmågan och sysselsättningen ska utgå från personens resurser. Båda perspektiven ska tillämpas parallellt när den arbetslösas arbetsförmåga främjas och bedöms.

BILD 1: Perspektiv för att bedöma arbetsförmåga och arbetsoförmåga.

Hälsoundersökningen är avgiftsfri för kunden

Hälsoundersökningen är avgiftsfri för kunden. För vissa social- och hälsovårdstjänster som följer av hälsoundersökningen för arbetslösa kan man ta ut klientavgifter enligt lagen och förordningen om klientavgifter inom social- och hälsovården. I 11 § i lagen om klientavgifter (734/1992) finns bestämmelser om efterskänkande och nedsättning av avgift. Med stöd av välfärdsområdets beslut kan efterskänkande och nedsättning av avgift tillämpas förutom på inkomstrelaterade avgifter även på de jämnstora hälso- och sjukvårdavgifterna. Enligt lagen ska nedsättning och efterskänkande av avgift prioriteras i förhållande till utkomststöd.

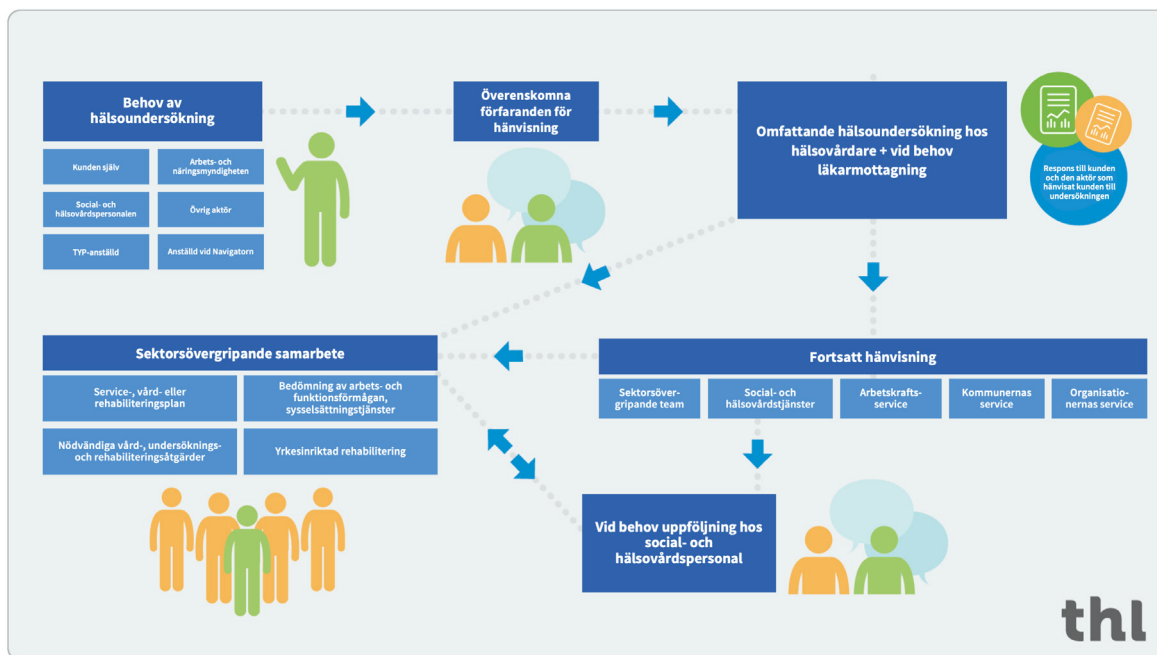
Hälsoundersökningen för arbetslösa och bedömningsprocessen för arbets- och funktionsförmågan

Hälsoundersökningen för arbetslösa och bedömningsprocessen för arbets- och funktionsförmågan framskrider inom social- och hälsovården enligt följande:

1. Kunden själv, en myndighet eller en serviceleverantör identifierar ett behov av en hälsoundersökning.
2. Kunden hänvisas enligt den praxis som överenskommit inom välfärdsområdet till en hälsoundersökning för arbetslösa från de övriga social- och hälsovårdstjänsterna, FPA eller arbets- och näringstjänsterna. Kunden kan också på eget initiativ gå på hälsoundersökning. Välfärdsområdet ska underlätta uppsökandet av tjänsterna genom att informera om dem och hur man får tillgång till dem i sina informationskanaler.
3. Hälsovårdaren gör en omfattande hälsoundersökning där arbets- och funktionsförmågan främjas och kartläggs. Hälsoundersökningen kan även göras i samarbete till exempel med en yrkesutbildad inom socialsektorn eller en läkare.

4. Om kundens hälsotillstånd kräver närmare utredning, effektivisering av vård eller om det med kunden konstateras ett behov av en mer omfattande bedömning av arbets- och funktionsförmågan hänvisas kunden till en läkare. Kunden hänvisas vid behov även till annan social- och hälsovårdspersonal, såsom till exempel fysioterapeuter, ergoterapeuter, mentalvårds- och missbrukartjänster eller social service.
5. Läkaren ansvarar för att identifiera och behandla sjukdomar och bedömer arbets- och funktionsförmågan, rehabiliteringsbehovet och huruvida villkoren för arbetslöshetsförmåner uppfylls vid behov i samarbete med andra yrkesutbildade. Läkaren skriver de utlåtanden som behövs till exempel för att ansöka om sjukdagpenning eller rehabilitering. Det är viktigt att även för arbetslösa skriva ett sjukfrånvarointyg om kundens arbetsförmåga är tillfälligt nedsatt, eftersom det kan ha betydelse för rehabilitering och pensionsutredningar.
6. Om arbets- och näringsmyndigheten har instruerat kunden att kontakta hälso- och sjukvården förutsätter myndigheten även i allmänhet att kunden ska lämna in respons, dvs. ett svar på vissa frågor, och/eller ett läkarutlåtande. Läkarutlåtandet kan skrivas på ett formulär eller formuleras fritt. Om ett B-utlåtande används ska uppgifterna gälla enbart arbets- och funktionsförmågan. En yrkesutbildad inom social- och hälsovården får till Arbetskraftsmyndigheten lämna in endast nödvändiga hälsouppgifter (13 kap. 2 § 1 mom. i lagen om offentlig Arbetskrafts- och företagsservice 916/2012), dvs. sådana uppgifter om och bedömningar av hälsotillståndet och arbets- och funktionsförmågan som har inverkan på personens sysselsättning och som är nödvändiga för att tillhandahålla personen service. Yrkesutbildade inom social- och hälsovården kan med kundens skriftliga samtycke sända respons eller utlåtanden till arbets- och näringsmyndigheten till exempel genom krypterad e-post eller på något annat datasäkert sätt. Kunden kan också själv lämna in responsen eller utlåtandet till arbets- och näringsmyndigheten.
7. Om det med kunden konstateras att det finns ett behov av åtgärder som kräver multiprofessionell och sektorsövergripande kompetens, såsom en omfattande bedömning av arbets- och funktionsförmågan eller en bedömning av rehabiliteringsbehovet, krävs det att de olika myndigheterna samarbetar kring och avtalar om detta. Arbets- och funktionsförmågan och rehabiliteringsbehoven kan utredas multiprofessionellt till exempel inom välfärdsområdets sysselsättningsfrämjande socialservice, inom olika aktörers stödteam för arbetsförmågan, vid rehabiliteringsenheter inom den specialiserade sjukvården eller som yrkesinriktad rehabilitering vid FPA, till exempel i form av en utredning av rehabiliteringsbehovet. För att få tillgång till yrkesinriktad rehabilitering krävs ett läkarutlåtande och en ansökan av kunden. Yrkesinriktad rehabilitering för unga kan sökas vid FPA muntligen och utan läkarutlåtande. En arbetslös kan även ha rätt till arbetspensionsrehabilitering.
8. På basis av hälsoundersökningen och bedömningen av arbets- och funktionsförmågan kommer social- och hälsovårdspersonalen överens om fortsatta åtgärder och uppföljning med kunden.

BILD 2: Handlingsmodell för hälsoundersökningen av arbetslösa

En hälsoundersökning är viktig för att bedöma den arbetssökandes servicebehov

Arbets- och näringsbyråerna eller kommunförsöken med sysselsättning (lagen om ett kommunförsök som gäller främjande av sysselsättningen 1269/2020) erbjuder arbetslösa arbetssökande sådan arbetskraftsservice som hör till deras organiseringsansvar enligt lagen om offentlig arbetskrafts- och företagservice (916/2012). Arbets- och näringsmyndigheten bedömer den arbetssökandes servicebehov tillsammans med den arbetssökande och kartlägger de lämpliga tjänsterna. Servicebehovet ska bedömas regelbundet genom samtal om arbetssökning och kompletterande samtal om arbetssökning samt i samband med uppdateringen av sysselsättningsplanen. Arbets- och näringsmyndigheten utreder arbets- och funktionsförmågan som en del av kundens situation som helhet. Med tanke på den arbetssökandes arbets- och funktionsförmåga har det uttryckligen betydelse om de eventuella begränsningarna i arbets- och funktionsförmågan anknyter till den arbetssökandes möjligheter att sysselsättas, behålla sitt arbete eller komma framåt i sitt arbete.

För att klarlägga servicebehovet kan den arbetssökande hänvisas till undersökningar och bedömningar av arbetsförmågan samt andra sakkunnigbedömningar. Hälsoundersökningarna för arbetslösa är ett sätt för arbets- och näringsmyndigheten och den arbetssökande att bedöma arbetssökandens arbets- och funktionsförmåga som en helhet. Den arbetssökande kan hänvisas till en hälsoundersökning om arbets- och näringsmyndigheten bedömer att den arbetssökandes servicebehov inte kan fastställas innan han eller hon har lämnat in de uppgifter som behövs för bedömningen av servicebehovet. I sådana situationer kan det handla om till exempel åläggande av skyldighet att söka jobb eller utredning av möjligheterna till arbete inom en viss bransch där informationen från hälsoundersökningen har väsentlig betydelse.

Arbets- och näringsmyndigheten ska på förhand informera den arbetssökande om att jobbsökningens giltighet kan påverkas av att man låter bli att lämna in uppgifter om arbets- och funktionsförmågan. Om personen inte lämnar in de utredningar av arbetsförmågan som är nödvändiga med tanke på sysselsättningen och tillhandahållandet av offentlig arbetskraftsservice inom den tidsfrist som arbetskraftsmyndigheten fastställt kan jobbsökningen upphöra att gälla. Om jobbsökningen upphör att gälla upphör även rätten till arbetslöshetsförmån (2 kap. 1 § i

lagen om utkomstskydd för arbetslösa 1290/2002). Om den arbetssökande utan giltig orsak vägrar delta i en undersökning eller bedömning av arbetsförmågan som är nödvändig för bedömning av servicebehovet eller genom sitt eget förfarande är orsak till att för honom eller henne inte kan ordnas sådan service kan den arbetssökande förlora sin rätt till arbetslöshetsförmån antingen för viss tid eller tills vidare (2 a kap. 9 och 10 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa).

Remiss-responsförfarandet mellan välfärdsområdet och arbets- och näringsjäsenterna

Arbets- och näringsmyndigheten och välfärdsområdet kan lokalt komma överens om samarbetsförfaranden och till exempel om att utnyttja remiss-responsblanketten. Arbets- och näringsmyndigheten bör informera den arbetssökande om på vilka grunder han eller hon hänvisas till en hälsoundersökning och på vilka frågor man önskar få svar i samband med hälsoundersökningen. Denna information är viktig även för hälso- och sjukvårdspersonalen så att hälsoundersökningen kan utföras förutom enligt kundens behov även enligt arbets- och näringsmyndighetens förväntningar.

Hälso- och sjukvårdsaktören ansvarar för att i sin respons eller sitt utlåtande inte behandla kundens uppgifter i större omfattning än nödvändigt utan endast i anslutning till uppgifterna om arbets- och funktionsförmågan i enlighet med tillämplig lagstiftning. Responsen kan med kundens samtycke sändas till arbets- och näringsmyndigheten antingen som krypterad e-post, per brev eller med kunden i enlighet med de samarbetsförfaranden som överenskommit regionalt.

För att arbets- och näringsmyndigheten ska kunna lämna ut sekretessbelagda uppgifter krävs en grund för utlämnande enligt offentlighetslagen. I lagstiftningen finns för närvarande inte någon motsvarande uttrycklig bestämmelse om utlämnande som i offentlighetslagen när det gäller utlämnandet av uppgifter från arbets- och näringsmyndigheten till social- och hälsovården.

Utlämnandet uppfyller inte heller de krav som ställs på samtycke i EU:s dataskyddsförordning. Utlämnandet av sekretessbelagda uppgifter från arbets- och näringsmyndigheten till social- och hälsovårdens serviceleverantörer förutsätter en lagstiftningsändring och fastställandet av en uttrycklig bestämmelse om utlämnande.

Främjandet och stödjandet av arbetslösas hälsa och arbetsförmåga kräver överenskommelse om sektorsövergripande samarbete

Välfärdsområdet ska med fördel komma överens om samarbete med hälso- och sjukvården och socialvården när det gäller hänvisningen av arbetslösa till hälsoundersökningar och genomförandet av dessa samt skapa samarbetsförfaranden om bedömningen av arbetsförmågan hos arbetslösa tillsammans med arbets- och näringsmyndigheterna och FPA i sitt verksamhetsområde. Även arbets- och näringsmyndigheten kan ta initiativ till att inleda förhandlingar om samarbetet.

Arbets- och näringsmyndigheten har till uppgift att stödja sysselsättningen av den arbetslösa och hitta ett jobb som passar den arbetssökandes arbets- och funktionsförmåga och hälsotillstånd. FPA har till uppgift är att ordna och ersätta yrkesinriktad och medicinsk rehabilitering samt att bevilja förmåner som tryggar utkomsten under tiden för sjukdom, rehabilitering och arbetslöshet i det fall att de lagstadgade villkoren för beviljandet uppfylls.

Arbetspensionsanstalterna har till uppgift att ordna yrkesinriktad rehabilitering, såsom arbetspensionsrehabilitering, samt att bevilja förmåner som tryggar utkomsten för de arbetslösa som har rätt till det. Man samarbetar även inom den sektorsövergripande samservicen som främjar sysselsättningen (på finska TYP) och inom Navigatorn.

Samarbetsförfaranden som ska diskuteras mellan välfärdsområdet och arbets- och näringsmyndigheten när det gäller hälsoundersökningar för arbetslösa

thl

BILD 3. Samarbetsförfaranden som välfärdsområdet och arbets- och näringsmyndigheten ska komma överens om.

Uppföljning och statistikföring i välfärdsområdena stöder den kunskapsbaserade ledningen

Uppgifter om hälsoundersökningarna för arbetslösa införs i vårdanmälningsregistret (Hilmo). Detta gör social- och hälsovårdspersonalens arbete synligt. Att uppgifterna förs in på ett enhetligt sätt resulterar i jämförbar information för välfärdsområdena och landet som helhet. De uppgifter som fås genom registreringen påverkar uppföljningen och bedömningen av servicen och därigenom även finansieringen. Vid hälsoundersökningarna av arbetslösa inom primärvården används Institutet för hälsa och välfärds åtgärds-koder: OAA68 Hälsoundersökning av arbetslösa.

Social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet följer upp och utvärderar genomförandet av hälsoundersökningarna och deras effekter

Social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet följer upp och utvärderar genomförandet av hälsoundersökningarna och deras effekter på riksnivå. Även välfärdsområdena ska följa upp och utvärdera genomförandet av hälsorådsgivningen och hälsoundersökningarna för arbetslösa inom sitt område.

Denna anvisning har utarbetats i samarbete mellan representanter för social- och hälsovårdsministeriet, arbets- och näringsministeriet, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Folkpensionsanstalten (FPA), Arbetshälsoinstitutet (TTL) och Institutet för hälsa och välfärd (THL) samt utvecklings- och förvaltningscentret.

Tf. avdelningschef Taru Koivisto

Specialsakkunnig Niina Kovanen

Länkar

[Opas työttömän terveystarkastuksen toteuttajalle \(på finska\)](#)

[Kartläggning av arbetslösas situation och bedömning av funktions- och arbetsförmågan på läkarmottagningen enligt rekommendationen TOIMIA \(på finska\)](#)

Källor

[Oivo & Kerätär 2018. Vagar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra - förmåner, tjänster, stödåtgärder. Utredarnas rapport \(på finska\)](#)

[Lag om offentlig arbetskrafts- och företagsservice \(916/2012\)](#)

[Kommuninfo: Ändringar i klientavgiftslagen, 31.3.2021](#)

[Hälso- och sjukvårdslagen 30.12.2010/1326 13 §](#)

[Lag om företagshälsovård \(1383/2001\)](#)

[Lag om utkomstskydd för arbetslösa \(1290/2002\)](#)

[Arbets- och näringsministeriets anvisning om serviceprocessen för arbetssökande och jobsökningskyldigheten \(VN/10520/2022\)](#)

[Hälsoundersökning för arbetslösa, THL:s webbplats \(på finska\)](#)

[Att dokumentera en hälsoundersökning för arbetslösa](#)

[Handbok om dokumentation - Hälsoundersökning för arbetslösa](#)